

Bodnerovci po stáročia patrili do Bardejova. Narodil sa tu môj otec Naftali, starý otec Emauel, rovnako ako jeho otec Herman a starý otec Jozef a dokonca jeho prastarý otec Yakov Meir. Ja som sa narodila v New Yorku. Väčšinu života som si kládla otázku ako by vyzeral môj život, keby ho minulosť nepoznačila. Možno by som vyrastala v Bardejove. Niet divu, že ma vždy fascinovali príbehy z miesta, odkiaľ bol môj otec a jeho predkovia.

Moja mama vyrastala v Mukačeve, ktoré nebolo príliš ďaleko. Vtedy bolo ešte súčasťou Československa. Moji starí rodičia z oboch strán sa poznali, pretože prvá stará mama zoznámila svoju sesternicu so synovcom druhej starej mamy. Po svadbe babka „dohadzovačka“ mladému páru pripravila tradičnú židovskú slávnosť siedmich požehnaní „sheva brachot“. V tom čase mala moja mama asi šesť alebo sedem rokov. Aj keď bola dosť malá, predsa bola najstaršia zo súrodencov. Ako jediné dievča pomáhala mame s prípravou slávnosti. Pri obede sa k nej prihovarila moja stará mama Dina Bodnerová: „Vidím, že si veľkou pomocou pre svoju mamu. Ja mám dvoch chlapcov, vieš? Keď ostaneš také dobré dievča, možno ti nechám jedného z nich.“ A tak sa stalo, aj keď o desaťročie neskôr a na druhom konci sveta.

Môj pradedo Hersch (Herman) Bodner žil na začiatku Dlhého radu a vlastnil hostinec. V meste bol známy a vážený od čias, kedy sa živil predajom drevených okien pre obchodníkov. Avšak na konci 18. storočia prišiel o všetko, pretože celý obchod zničil požiar. Viac ako strata živobytia ho trápilo, že nemal ako zaplatiť svojim dodáva-

teľom. V žiadnom prípade nechcel, aby jeho nešťastie spôsobilo škodu druhým. Rozhodol sa opustiť rodinu a odísť do Ameriky, aby zarobil peniaze na zaplatenie dlhov. Moji prarodičia to nikomu nepovedali, pretože Amerika bola považovaná za miesto, kam odchádzali tí, čo mali problémy vo vlastnej krajine. Moja prababka hovorila ľuďom, že odišiel na zárobky do Nemecka. Zeide Hersch (hebrejsky deda Hersch) zatiaľ pracoval ako mašgiach (človek, ktorý dohliada na dodržiavanie zásad

prípravy kóšer jedla v potravinárskych zariadeniach) na mliečnej farme v New Jersey. Domov sa vrátil s dostatkom peňazí, ale priniesol si aj hlbokú nedôveru voči americkému snu. Preto kým ešte žil nedovoliť, aby ani jedno z jeho detí odišlo na „zlaté pobrežie“. Znepokojovalo ho poznanie, že v Amerike sa mohol stať bohatým židom, ale v Rakúsko-Uhorsku a určite v Bardejove mohol ostať dobrým židom. A to najdôležitejšie.

Napokon deti mojich prarodičov žili v Rakúsko-Uhorsku. Prvý syn sa odsťahoval do Prešova, druhý do Miškolca a dcéra do Mezöcsát. Najmladší syn Yakov Meir si s doktorom Grossmanom otvorili zubnú ambulanciu na Dlhom rade, avšak po svadbe sa odsťahoval preč. Môj starý otec Mendel (Emanuel) musel bojovať v 1. svetovej vojne. Dostal sa do ruského zajatia. Jeho návrat do Bardejova sa predĺžil kvôli Októbrovej revolúcii. Nakoniec bol medzi poslednými skupinami pre-

pustených vojnových zajatcov. V roku 1920 sa po dlhej ceste cez Suezský prieliv vrátil domov. Potom sa oženil s mojou starou mamou, ktorá pochádzala zo Zborova. Najprv pracoval so svojim otcom v hostinci, ale v roku 1928 získal licenciu na výrobu alkoholu a založil si podnik na výrobu rôznych alkoholických nápojov. Práve vďaka tomu získala lepšie postavenie v čase 2. svetovej vojny.

Zatiaľ čo sa starý otec zaoberal obchodom, stará mama sa starala o chod domácnosti a dvojčatá: môjho otca Naftaliho a strýka Jozefa. Babka sa zapájala do dobročinných prác tak, že pripravovala jedlo pre tých menej šťastných. Často hostila priateľov, rodinu a dokonca navštevovala sionistov (vrátane Jozefa Burga, ktorý bol neskôr takmer 40 rokov členom izraelského parlamentu a zastával rôzne ministerstvá funkcie). Keď sa do Bardejova zaviedli telefónne drôty, moji starí rodičia si zriadili telefón. Mali číslo 8!

Keď mali dvojčatá tri roky nastúpili do chederu (základná židovská škola), kde sa učili každý deň. Ako šesťročný začali chodiť do štátnej školy. Jednému učiteľovi sa nepozdávalo meno môjho otca Naftali a preto ho premenoval na Ferdinand. Aj keď podľa oficiálnych dokumentov sa volal Naftali, v škole bol Ferdinand.

V niektorom z ročníkov dostali dvojčatá veľmi prísneho učiteľa. Raz sa uprene zadíval na žiakov a pritom sa neustále udieral pravicou do dlane. Potom ich varoval: „V mojej triede sa musíte dobre správať. Inak vám vybijem zuby.“ V tom jedno z dvojčiat vykričalo: „Ak nám vybijete zuby, náš strýko je zubár. On nám urobí nové.“ Samozrejme obaja tvrdili, že to povedal ten druhý.

Mirel Abeles drží fotografiu svojich predkov.

Spomienky na Bardejov

Mirel Bodner Abeles

Mirel Abeles, rodená Bodner, sa narodila a vyrastala v New Yorku. Dnes žije v Jeruzaleme. V máji 2012 navštívila Bardejov, aby sa zúčastnila na Spomienkovom stretnutí Židov z Bardejova a ich potomkov. Jej predkovia Bodnerovci patrili medzi najstaršie a najvýznamnejšie bardejovské židovské rodiny.

V súčasnosti píše knihu o záchrane jej rodiny počas holokaustu. Pri príležitosti Medzinárodného dňa pamiatky obetí holokaustu (27.1.) sa rozhodla, že čitateľom Bardejovských novostí sprostredkuje zlomok rodinných spomienok na život v predvojnovom Bardejove.

Článok je odkazom pre nás všetkých, aby sme si uvedomili, že vojna neznamená len materiálne škody, tisíce ľudských životov ale aj stratu a zánik celých rodín a generácií.

Mirel Abeles s manželom a synom.

Potom prišiel čas, keď môj otec musel odísť do Bratislavy aby mu vybrali mandle. Bolo to prvýkrát čo sa dvojčatá rozdelili. Keď môj otec kráčal spolu s rodičmi po ceste, uvidel svoje dvojča ako mu išlo oproti. Vo vytržení sa rozbehol za bratom. Až potom si všimol, že to nebol brat, koho uvidel ale jeho vlastný odraz na sklenenej budove. Dodnes v našej rodine si pripomíname tento príbeh ako jediný raz, kedy jedno z dvojčiat nespoznalo samo seba.

Tieto a ďalšie živé spomienky zatienili roky vojny.

Pre publikovanie spracoval
Pavol Hudák

Mendel Bodner, jeho manželka Dina, vľavo syn Naftali a vpravo syn Jozef. (Podľa knihy The Unheeded Cry.)

Pred sto rokmi sa narodil komunistický politik a štátnik GUSTÁV HUSÁK

Bol na výsluní i v prepadlisku

Po tieto dni si pripomíname storočnicu od narodenia JUDr. Gustáva (pôvodné meno Augustín) Husáka, ČSc., komunistického politika a prezidenta ČSSR. Jeho životné osudy a politické pôsobenie sú známe. Mladým hádam menej. Gustáv Husák patrí medzi výrazných politikov v dejinách Slovenska.

Zároveň predstavuje tragického politika. Dejiny Slovenska a Slovákov, ale aj ČSR či ČSSR, ho vynášali na najvyššie pozície v politike i ponárali do hlbokého prepadliska. O vlások unikol trestu smrti, povraždy, bol bojovníkom aj za federáciu Československej so-

cialistickej republiky, aktívnym dubčekovským reformátorom, potom tvrdým normalizátorom, ktorý paradoxne po novembri 1989 vymenoval „vládu národného porozumenia.“

Historik Dušan Kováč 19. novembra 2011, k dvadsiatemu výročiu jeho úmrtia napísal: „Politická moc bola pre Husáka ideálom, ktorému sa koril, ktorý tvoril náplň jeho života od mladosti až do roku 1989, keď napokon, takmer na prahu osemdesiatky a s podlomeným zdravím, pochopil, že

jeho politická moc mu vypadla z rúk, pretiekla príliš riedkym síťom, odplávala s prúdom, ktorý mu bol cudzí a ktorý už nemohol sledovať. V tom zmysle bol Husák nepochybne politikom spätým s totalitou.“

Novinár Vladimír Jancura v Pravde 25. januára 2003 napísal, že historik a Husákovi spolupracovník Viliam Plevza mu uviedol: „Husák mi pred smrťou povedal, že s Brežnevom rokoval o postupnom odchode sovietskych vojsk tri razy - v rokoch 1971,

Zvýšený záujem klientov z východu

(dokončenie z 1. strany)

k nám prichádzajú nielen letecky, ale aj osobnými autami, pretože to majú do Bardejova na ich pomery blízko“, konštatovala Tamara Šatanková.

Dodala, že možnosť získať viacstupňovú vízu až na 5 rokov výrazne zjednoduší cestovanie na Slovensko a umožní kúpeľom získať si stále klientelu aj z východu.

„Rusky hovoriaci klienti sú, po slovenských a českých, tretími najpočetnejšími návštevníkmi Bardejovských Kúpeľov. Patria k nim hlavne Rusi, Ukrajinci a Bielorusi. V roku 2011 ich navštívilo Bardejovské Kúpele 362 a strávili tu 3 615 lôžkodní. Vlni sa ich počet takmer zdvojnásobil na 680 klientov s 5 685 lôžkodňami.

Donedávna boli práve víza najväčšou prekážkou vyššej návštevnosti. Ani dopravné spojenie nie je ideálne, kúpele by privítali pravidelné priame letecké spojenia do Moskvy, či už z Košíc, alebo Popradu. Atraktivnosť Bardejovských Kúpeľov znižuje nekválitné dopravné spojenie z Bratislavy, predovšetkým nebudovaná diaľnica do Prešova“, upozornila T. Šatanková.

Podľa nej rusky hovoriaci klienti oceňujú na Bardejovských Kúpeľoch efektívne liečenie, krásnu prírodu a čistý vzduch. V zime radi pobyť v kúpeľoch kombinujú s lyžovaním. Zaujímajú sa aj o historické a kultúrne pamiatky. Chutí im slovenská strava - oceňujú veľké porcie a majú radi viacej chodov. Tradične miňajú výdavky peňazí než iní návštevníci, aj preto, že slovenské ceny sú pre nich prijateľné. Vyžadujú však zvýšenú starostlivosť, kvalitu vo všetkých smeroch a rusky hovoriaci personál. -ts-

EFEKTÍVNEJŠIE v tepelnom hospodárstve

(dokončenie z 1. strany)

pri kotolni a výškových blokmi v nižšej časti sídliska. Vyžiadalo si to veľa technických zásahov.

V minulosti bolo navrhnuté technické riešenie, zabudovať do každého objektu domovú odovzdávaciu stanicu. Tento zámer bol splnený iba na jednej vetve. V tomto riešení sa bude pokračovať nainštalovaním domových odovzdávacích staníc do objektov ďalšej vetvy (bloky D3 až D5, K1 až K3 na Komenského ulici). Po dohode s vlastníkmi bytov a správcom budú umiestnené v priestoroch bývalých pracovní.

Výhodou tohto systému je nezávislosť parametrov vykurovacej a úžitkovej vody na ostatných objektoch vykurovacieho okruhu. Je možnosť zvoliť si po dohode príslušných vlastníkov bytov ľubovoľný prevádzkový režim vykurovania, napr. nočné vykurovanie niektorí žiadajú od vonkajšej teploty 0 °C, iní od 5 °C, čo je nemožné takto regulovať celý vykurovací okruh. Iní majú požiadavku dodávky teplej vody celú noc, iní iba cez deň, prípadne prerušenie dodávky cez deň keď nie je odber.

Keďže v takomto prípade je ohrev teplej vody priamo na stanici, znižujú sa tepelné straty v rozvodoch z centrálnej prípravy a odpadnú poruchy na trase teplovodu. -bn-

GUSTÁV HUSÁK

(10. 1. 1913 Dúbravka, dnes časť Bratislavy - 18. 11. 1991 Bratislava)

1974 a 1975 - potom už ďalšie pokusy vzdal.“

V. Plevza mu o Husákovi tiež povedal: „Husák mal fóbiu zo Sovietov až do svojej smrti i v novembri 1991 a predpokladal, že po krátkom čase obnovia vplyv v tomto priestore, preto nechcel o nich nič kritické povedať.“

Novinár V. Jancura tiež cituje tu Michala Štefanského z Vojenského historického ústavu v Bratislave na margo Strednej skupiny sovietskych vojsk u nás: „Pritomnosť takmer 80 000 sovietskych vojakov pritom zmenila pomer síl medzi dvoma vojenskými blokmi a uviedla do pohybu dlhodobé procesy, ktoré sa skončili víťazstvom Západu koncom 80. rokov.“

(pokračovanie na 4. strane)